

DOOR - Društvo za otroke, očetovstvo in resnico

in

regijska iniciativa sorodnih društev:

Hrvatska udruga za ravnopravno roditeljstvo, Hrvaška, Udruga za ravnopravno roditeljstvo Bosne i Hercegovine, BiH, Inicijativa za zajedničko roditeljstvo Makedonije, Makedonija, Udruženje očeva, Srbija, Društvo očetov Slovenije

ZBORNİK

mednarodne konference

URAVNOTEŽENO STARŠEVSTVO,

ki je bila 27. 10. 2021 v Ljubljani

Sodelovali so:

Predstavniki MDDSZEM

Dušan Mikuž, Direktor Direktorata za družino

Predstavniki društev - soorganizatorjev

Iztok Ivančič, DOOR, Slovenija

Edin Sarač, Ravnopravno roditeljstvo, Bosnia

Oliver Čanić, HURR, Croatia

Naum Ribaroski, Задолжително 50/50 старателство, Macedonia

Dejan Pavlović, Udruženje očeva, Serbia

Andrej Mertelj, DOS, Slovenia

Predavatelji, predstavniki različnih znanstvenih področij

Marie-France Carlier - sodnica iz Belgije

Hans-Christian Prestien - sodnik iz Nemčije

Dr. Jorge Guerra González - sodni ekspert iz Nemčije

Dr. William Fabricius - psiholog in znanstvenik iz ZDA

Dr. Vittorio Vezzetti - zdravnik pediater iz Italije

Dr. Gordana Buljan Flander, Klinički psiholog

Dr. Milan Hosta, filozof

Izidor Gašperlin, terapevt

Matej Zaplotnik, strokovnjak za odtujevanje otrok

Društvo DOOR je 27. 10. 2021 izvedlo mednarodno konferenco "Uravnoteženo starševstvo" (konferenca). Na njej smo povezali 6 NVO iz 5-ih Zahodnobalkanskih držav, 15 predavateljev in 250 udeležencev iz 9-ih držav. Slovenijo smo na Konferenci namenoma postavili ob bok Zahodnobalkanskim državam. Tja po geopolitičnih parametrih sicer ne spada. Po primerljivosti ločitvene problematike, kot smo spoznali iz primerjave predstavljenih referatov, pač.

Stanje v posamezni državi na področju razveznih postopkov so predstavili predstavniki 6ih društev (NVO) iz regije.

Rdeča nit njihovih predstavitev je bila;

- da razvezne postopke ureja zastarela zakonodaja
- da so sodno socialni postopki diskriminatorni, celo koruptivni
- nezainteresiranost sodstva (v Sloveniji tudi MDDSZ) za spremembe

V svojih referatih je 9 priznanih strokovnjakov iz Slovenije, Nemčije, Belgije, Italije in ZDA iskalo razlage za tako stanje in ponudilo tudi rešitev za ureditev tega občutljivega področja. Rdeča nit njihovih izvajanj pa je bila ugotovitev, da je ravno uravnoteženo starševstvo v največjo korist otrok in da pot do tega cilja pelje preko kompetentnega sodstva.

- **Marie-France Carlier** - sodnica iz Belgije, je spregovorila o ključni vlogi sodnika na družinskem sodišču. Da ta vloga je resnično lahko v korist otrok. A da zahteva izobraženo in kompetentno osebo. Da vloga sodnika ni vladati pač pa svetovati.
- **Hans-Christian Prestien** - sodnik iz Nemčije, je povedal, da tudi v Nemčiji razvezni postopki ne potekajo vedno v korist otrok. Da se dober sodnik mora zavedeti škodljivosti odvzema enega starša za otroka.
- **Dr. Jorge Guerra González** - sodni ekspert iz Nemčije, je spregovoril o nevarnosti odtujevanja otrok, kot izredno resne oblike psihičnega nasilja nad otroci. Da ta, če ni upoštevana, lahko negativno vpliva na odločitve sodišča. To nevarnost najbolje rešuje ravno uravnotežen stik z obema staršema tudi po ločitvi.
- **Dr. William Fabricius** - psiholog in znanstvenik iz ZDA je na podlagi obsežne raziskave razložil, da ravno uravnoteženo starševstvo preprečuje čustveno nestabilnost pri odraslih osebah, ki so v času odraščanja bili otroci ločenih staršev.
- **Dr. Vittorio Vezzetti** - zdravnik pediater iz Italije, je opozoril, da razvezni postopki niso zgolj pravni in ekonomski problem, temveč, da so v prvi vrsti zdravstveni problem. Še posebej za otroke in še posebej, če trajajo več let. Otroci razveze staršev doživljajo izredno travmatično. Posledice so trajne, celo dedne (epigenetika).

Pomemben prispevek k razumevanju in preprečevanju posledic dolgoletnih razveznih postopkov so s svojimi referati dodali trije slovenski panelisti: Dr. Milan Hosta, filozof Izidor Gašperlin, terapevt in Matej Zaplotnik, strokovnjak za odtujevanje otrok

Posnetek konference z vsemi predavanji je v celoti in po delih [dostopen na povezavi](http://www.Door.si/konferenca/).

DOOR je o uspešni organizaciji konference “Uravnoteženo starševstvo”, predavanih vsebinah in zaključkih, obvestil tudi Vrhovno sodišče RS, Slovensko sodniško združenje in Odvetniško zbornico Slovenije.

Predsednik Vrhovnega sodišča RS, **mag. Damijana Florjančiča**, katerega smo ob tem spomnili, da je bilo o sorodni problematiki VSRS obveščeno že leta 2008, a brez ustreznega dogovora, odzval z dopisom, v katerem je zapisal da:

»...tudi sodstvo prav na področju družinskega prava ves čas opozarja na sistemske pomanjkljivosti, ki so predpogoj za učinkovito izvajanje sodnih postopkov. Kot najbolj pereče probleme izpostavlja hudo pomanjkanje sodnih izvedencev za področje klinične psihologije in pedopsihiatrije, brezplačnih kakovostnih svetovalnih in terapevtskih programov za starše in premalo prožna organizacija dela v socialnem varstvu, ki zaenkrat ne omogoča strokovne podpore staršem pri izvajanju starševske skrbi in stikih z otrokom tudi v popoldanskem času izven uradnih ur in ob koncu tedna...«

Tudi dr. **Vesna Bergant Rakočević**, predsednica Slovenskega sodniškega združenja, se je na informacijo o izvedbi konference odzvala s pozitivnim mnenjem, da se *“V Slovenskem sodniškem društvu se zavedajo, da je vsakršna izmenjava izkušenj s tujimi strokovnjaki vedno zanimiva in koristna ter gotovo v pomoč razmisleku vsem udeležencem v sodnih postopkih, kako v le-teh čim bolje zavarovati koristi mladoletnih otrok...«*

Janez Starman, predsednik Odvetniške zbornice Slovenije, pa nam je na sestanku, kjer smo ga obvestili o problematiki ločitvenih postopkov potrdil, *»...da je področje družinskih zadev, kjer so prisotna močna čustva, vselej zahtevna in naporna za vse udeležence in da obstajajo tudi primeri, ki jih enostavno ni moč rešiti, praviloma na škodo mladoletnih otrok...«*

V DOOR zgornje navedbe dopolnjujemo, da rešitve niso mogoče v okviru sedanjega Družinskega zakonika ter sodno socialne prakse. Da pa probleme dolgih, dragih in diskriminatornih ločitvenih postopkov rešuje [nova ločitvena paradigma Sostarševstvo](#), ki smo jo pripravili v DOOR. Svet RS za otroke in družino, ki je zadolžen za Družinski zakonik, smo že pozvali, da se z njo seznanijo.

PRILOGA I

POVZETKI PREDAVANJ

Matej Zaplotnik, Socialni pedagog

Matej Zaplotnik je socialni pedagog in dela v stanovanjski skupini, kjer bivajo mladostniki s čustvenimi in vedenjskimi težavami.

specialist za odtujevanje

Največja korist otroka je izgubljena v vrtincu sodnega sistema.

Vsi vemo, da sta oba starša pomembna za zdrav otrokov razvoj. Mama prispeva en del, oče drugi del. Otrok tako razvija svojo identiteto, uči se kaj je prav in kaj narobe. Oče mu postavlja omejitve, mama mu daje brezpogojno ljubezen. Oboje se prepleta. Oba morata biti vključena v odraščanje otroka. V primeru ločitve se te zakonitosti pogosto ignorirajo. Vključijo se partikularni interesi institucij, posameznikov, ki se trudijo zanikati osnovne razvojne, zdravstvene, vzgojne koristi otrok. V svojih navedbah zlorablajo navedbe, da ravnajo tako, ker tako trdijo otroci. Nevarnost v teh primerih izhaja iz dejstva, da so ti otroci lahko odtujeni s strani enega starša, tipično matere. Na vsak način se trudijo izpodbijati korist in avtoriteto enega od staršev, tipično očeta. Merilo bi jim morali biti kriteriji, ki veljajo za ne-ločene starše: če je otrok lahko preživel dva dni skupaj samo z očetom v času službene odsotnosti matere, lahko preživi enako tudi v primeru odsotnosti matere zaradi ločitve. Pri odločitvah sodišč je velika težava ta, da so otroci velikokrat odtujeni od enega starša. Odtujevanje je psihična zloraba otroka. Psihično/čustveno nasilje. Praviloma sistem v teh primerih otroka ne zaščiti. Če to pustimo, je to avtocesta za to da bo otrok odrasel v čustveno psihično problematično osebo.

Dr. Milan Hosta je predavatelj na Fakulteti za vede o zdravju pri Univerzi na Primorskem, član Slovenskega coaching združenja, European Mentoring & Coaching Council, World Business & Executive Coach Summit, in International Breathwork Foundation

Otroci, če so postavljeni pred dejstvo odraščanja brez enega starša – trpijo. On ima lastno izkušnjo. Sprašujejo se, kje je, zakaj je odšel. Če se starši pojavljajo zgolj v sanjah otrok, je to problem. Osnovna celica ni družina, pač pa posameznik. In vloga vsakega posameznika je nenadomestljiva. Tako tudi vloga posameznega starša. To je utemeljiv z dokazi iz več znanstvenih vidikov: biološkega, organskega, filozofskega, matematičnega, razvojnega...in tudi iz vidika umetnosti življenja.

Izidor Gašperlin, Partnerski in družinski terapevt

Izidor Gašperlin je partnerski in družinski terapevt z bogatimi izkušnjami z mnogih področij. Med drugim je bil učitelj, inovator, dolga leta direktor in uspešen fotograf. Več let je svetoval v Partnerski in družinski posvetovalnici na portalu Med.Over.Net, zadnja leta pa v časopisu Nedelo.

Utemeljeval je prepričanje, da je izredno pomembno, da sta oba starša vključena v vzgojo otrok. Na začetku je povedal, da so v modernih družinah ženske bolj

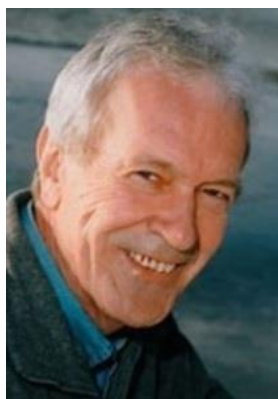
dominantne od moški. Ženska dominanca izhaja iz zgodovinskih dejstev: tudi obe vojni, ki sta moške/očete odtegnili od družin, sta dali ženskam/materam dominantno vlogo v družini. Opozoril je na problem, da se enakopravnost zamenjuje z besedo enakost, kar seveda ni prav. Od očetov se nato pričakuje, da bodo počeli isto kot matere. Tudi evlucijsko dejstvo je, da je vloga očeta, drugačna od vloge matere. To je naravna zakonitost, ki se je ne da spremeniti. Družba postaja anarhična, zato je vedno težje slediti nekim avtokratskim pravilom. Naloga dobrih staršev je razumeti, katera je njuna vloga v družini in si jih bosta v tem kontekstu tudi razdelila in se pri izvajanju podpirala. Moški so v današnjem času v podrejenem položaju, ker se jim je vzela prednost, ki so jo imeli: to je fizična dominanca (nasilje) in ekonomska dominanca. Temeljna naloga matere je, da neglede na to, kaj naredi otrok, to zanjo ne sme biti sporno (brezpogojna ljubezen). Uči ga upravljati s čustvi. Daje mu čustveni objem. **Daje mu samopodobo.** Ona je vedno čustveni otok na katerega se lahko reši otrok. Vloga matere je še posebej pomembna v prvih (5) letih otrokovega življenja. Oče, na drugi strani postavlja strukturo v družini: kaj se sme in kaj se ne sme. Seveda po prejšnji uskladitvi z materjo. Oče postavlja meje. On sporoča: svet je tvoj, napake so dovoljene. Očetova vloga z leti od rojstva otroka narašča in postane ključna v adolescenci. On odtrga otroka od matere in ga spusti v svet. Otrok mora imeti občutek, da je dovolj dober za očeta. To je bistvo, **daje mu samozavesti.** Po ločitvi je pomembno vedeti, da otrok ne potrebuje moškega in ženske, on potrebuje očeta in mater. Problem nastane, če naprimer oče ne želi ali ne more opravljati očetovske funkcije. V tem primeru je past za matere, da njegovo funkcijo želijo nadomestiti. To se ne da. Otrok ne dobi od mame očeta pač pa začne izgubljati mamo. Pametna mama ohranja v sodelovanju z očetom isti sistem vrednot kot pred ločitvijo. Problematičen otrok je signal, da je oče odsoten, da ni jasnih pravil. Jasen signal - klic na pomoč otroka, da potrebuje očeta, je uporaba mamil. Večja nevarnost za otroka, kot fizično nasilje, je psihično nasilje, zato ker je prikrito, otrok se ga ne zaveda. Fizično nasilje je lažje prepoznavno. Nasilni starši potrebujejo nadzor. Tisti starši, ki ne znajo biti starši, rabijo pomoč. Nezainteresirani starši rabijo nadzor in pomoč.

Prof. dr. sc. Gordana Buljan Flander, Klinički psiholog

Prof. dr. sc. Gordana Buljan Flander je klinički psiholog, integrativni psihoterapeut, sveučilišna profesorica, sodski vještak i ravnateljica Poliklinike za zaščito djece i mladih Grada Zagreba.

Direktorica Klinike za decu u Zagrebu je odstopila iz mesta direktorice, posledično je odpovedala svoje predavanje. Namesto tega smo na konferenci prebrali članek »Tata se odelio!, ki ga je napisala njena sodelavka Mija Roje Đapič. Izredno kvaliteten prispevek in vam svetujem, da si ga poslušate ali pa preberete.

Hans Christian Prestien, sodnik

Kot dolgoletni sodnik na družinskih sodiščih je prepričan, da stanje ni dobro in da se mora nekaj spremeniti. Ločitev staršev je vedno nevarnost, da bo otrok enega od staršev izgubil. To je pomembno tudi zaradi tega, ker otroci v odraslosti ponavljajo to kar so doživeli kot otroci. Poudarja, da z otroci v ločitvenih postopkih pogosto delajo strokovnjaki za druga področja, kot bi morali. Strokovnjaki, ki ne poznajo potreb otrok v določeni starosti. Ne vedo, kdaj se otrok lahko že sam izraža, odloča o določenih stvareh. To je tako kot, da bi avto, ki mu ne delajo zavore, peljali k pekarju ali da bi lučko od olja, ki sveti, odstranili namesto da bi dolili olje. V Nemčiji so že pred 45 letu ugotovili, da je otroku potrebno zaradi graditve lastne identitete, omogočiti stik z obema staršema in iskali tudi način, kako s prtim staršem pomagati, da se to uresniči. Po mnenju sodnika Prestiena, sodniki nimajo tega znanja, da bi to zagotovili. Potrebna je ustrezna strokovna podpora temu procesu. Zavedali so se, da se je na vsak način potrebno izogibati poseganju v kompetence staršev. Zgolj v res redkih primerih. In nikakor ni rešitev ta, da se otroka sprašuje o rešitvi, pač pa je potrebno za vsako družino dobiti objektivni vpogled v družinsko dinamiko, tudi z obiskom na domu. Sodnik je po nekaj obiskih družin ugotovil, da je sodni spis dejansko odveč. Da ni rešitev za otroka, da se odloča o tem, kateremu staršu se dodeli skrbništvo, saj bi s tem drugega starša oddaljil, celo razrešil starševske funkcije. S tem bi dejansko tudi stopnjeval konflikt med njima. Raje kot to, se je odločil, da bo starše informiral, kaj morajo narediti, da bo v otrokovo korist. Kaj izhaja iz ustave in zakonov. Staršem je postajalo na ta način jasno, da ločitev ne pomeni konec starševstva za enega od

njiju. Da je mir v njunem odnosu pogoj za zdrav razvoj otroka. Svojo sodniško avtoriteto je tako uporabil zgolj takrat, ko starša nista bila sposobna tega dojeti. Odločil se je tudi tako, da je staršem predpisal sodelovanje z določenimi strokovnjaki. Za svoje odločitve je poiskal zakonsko podlago tudi v konvenciji o otrokovih pravicah. Odločitev, da prevzame starševsko skrb zgolj en starš je dejansko kršitev 16. člena KOP. Torej so vsi taki postopki in odločitve nezakonski. Še posebej je problematično v sodne postopke vključevanje otrok saj se ne more spoštovati 12. člen KOP, ki govori o tem, da se mora otroku omogočiti izoblikovati lastno mnenje, kar pa izražanje v tujem sodnem okolju zagotovo ni. Nasprotno, tako sodelovanje otrok na sodišču lahko celo ogroža psihično zdravje otroka. Zaradi vsega tega je prepričan, da je potrebna reforma sodišč, postopkov, še posebej postopkov zastopanja otrok v teh postopkih. Sedanja ureditev namreč producirajo ravno nasprotje tega, kar nalaga KOP. Dodelitev otroka enem staršu bi se lahko izvedla zgolj ob strinjanju drugega starša, saj v nasprotnem pomeni, da drugemu staršu jemlješ njegovo pravico vzgajati otroka, otroku pa se krši dostop do obeh staršev. Na otroka ne moremo gledati kot na objekt. Predlaga, da se terminologija največja korist otroka nadomesti z pravico otroka. Predlaga tudi dodatno izobraževanje sodnikov ali kombinacijo z ustreznim strokovnjakom. Dodatno tudi stalno sodelovanje strokovnjakov v družinskih postopkih in ločitev sodišč in sodnikov, ki delujejo v družinskih primerih. Predlaga tudi ustanovitev posebne odvetniške službe, ki je za starše brezplačna in ima svetovalno funkcijo. Predlaga tudi, da v primeru sprejemanja zakonodaje, ima parlament svetovalca, ki jih pred odločanjem lahko konzultira.

Marie-France Carlier, - Judge at the Namur Family and Juvenile Court (division of Dinant) – Belgium.

Marie-France CARLIER has been appointed judge of the Court of First Instance of Dinant on February 12, 2003, and, Juvenile Court judge within this same Court in October 2007.

Zakonodaja v Belgiji je na področju razvez napredna. Od leta 2006 naprej je enakopravno starševstvo sprejeto kot prednostno. Takih je danes 65% razvez. Od leta 2007 zakonodaja omogoča t. i. brezkrivne ločitve oz. hitre ločitvene postopke t.i.

TGV, kjer je ločitev izvedena v 3 do 6 mesecih. Od leta 2013 velja zakon veljaven za ločitvene postopke: ena družina, en sodnik, en sodni spis. Prva naloga sodnika v Belgiji je svetovanje in ne sojenje. Leta 2012 so pričeli uporabljati t.i. Konsenzualni model, ki preprečuje polarizacijo staršev na zmagovalce - poražence. Če je en starš zmagovalec, drugi poraženec, je poraženec tudi otrok. Sodnik vodi starše k konsenzu, ki mora biti v korist otroka. Vse odločitve staršev glede otroka so skupne. Starši so vključeni v interdisciplinarni team svetovalcev. Sodnica Carlier na podlagi otroku prijazne sodne prakse, izvaja tudi izobraževanje sodnikov.

Dr. Vittorio Vezzetti, Pediater

Vittorio Vezzetti is born in Milan; paediatrician, he works in Insubria Health Protection Agency. He has been relator or teacher in more than 100 conferences in Italy and abroad regarding the crisis of the family and the custody of the children.

Obstajajo znanstveni dokazi, da stiske, ki jih otroci doživljajo, vplivajo na njihovo zdravje. Stiske so lahko na podlagi kroničnih ali akutnih dražljajev. Akutni dražljaji so fizično nasilje, psihično nasilje, čustveno nasilje (PAS). Kronični dražljaji so izguba/odsotnost starša, dolgotrajni ločitveni postopki, zanemarjanje, revščina, droge. Tudi ločitve predstavljajo izvor teh dražljajev. ACE (Adverse childhood events). Njihova posledica so psihobiološke spremembe kjer gre za neposreden vpliv na spreminjanje hormonske slike, genov in vplivi na imunski sistem, slabša rast, motnje prehranjevanja, rakava obolenja, diabetes, depresija, alzheimer... Življenje otrok v dveh domovih po ločitvi je dokazano, da ni prepoznan kot stresni faktor in nima dodatnega vpliva na opisane spremembe. Še posebej vplivne so stiske, če jih otroci doživljajo v prvih letih saj skrajšujejo življenjsko dobo za 7-15 let. Nekatere spremembe so podobne v primerih smrti starša ali izgubi stika po ločitvi. Načeloma pa je za otroka bolj stresna izguba starša zaradi ločitve, kot pa zaradi smrti. Še posebej so občutljivi otroci do 9. leta starosti. Ugotovitve kažejo, da skupno starševstvo pozitivno vplivajo na zmanjševanje vplivov zaradi izgube starša, zmanjševanje konfliktov in povečuje dobro počutje. Raziskave iz različnih držav kažejo, da skupno starševstvo zmanjšuje odsotnost enega starša od otroka in s tem tudi opisane negativne zdravstvene vplive. Skupno starševstvo zmanjšuje možnost odsotnosti drugega od staršev v primeru skrbništva pri enem. Če je čas preživet z drugim staršem manj kot 17% se odtujevanje poveča za 50%. V primeru

uravnoteženega starševstva je pojav odtujevanja zgolj pri 10%. Različne mednarodne raziskave kažejo povezanost v zmanjševanju stisk otrok v primeru implementacije skupnega starševstva. Zmanjšujejo se tudi število pritožb na sodiščih. Zmanjšuje se tudi pojav družinskega nasilja. Zmanjšuje se število sodnih spisov na sodiščih. Na Švedskem in Danskem po implementaciji obveznega skupnega starševstva le 2% staršev rešuje ločitvene postopke na sodiščih.

Dr. Jorge Guerra Gonzalez, Court expert

His vita expresses the search for justice, mainly for vulnerable people. Jorge Guerra, PhD, studied Law, Social-Economy, Sustainable Development Cooperation... at present Psychology. He teaches and makes research at the German Leuphana University.

Predstavlja povezavo med skupnim skrbništvom in odtujevanjem. On razume pojem skupnega starševstva kot uravnoteženo starševstvo, torej da po ločitvi otrok preživi približno enak **kvaliteten** čas z obema staršema. Sodne odločbe tega pogosto ne opredeljujejo. Odtujevanje kot oblika čustvenega nasilja za njega pomeni odtujevanje, trganje vezi med otrokom in staršem s strani drugega starša. Je uporaba instrumentalizacija otroka kot orožje s strani enega napram drugemu staršu. Kot bojno polje pa uporablja družinsko sodišče. V letu, dveh so posledice takih aktivnosti tudi klinično dokazljive. Opozarja, da moramo otroka obravnavati posebno občutljivo in subjektivno. Otroka moramo poslušati a tu je pomembno zavedanje, da je ta otrok lahko zmanipuliran. Pri otrocih, ki ne nosijo posledic manipulacije je spoznal, 1. da ne želijo ločitve staršev in 2. da ne obrekujejo svojih staršev. On vidi neposredno povezavo med stopnjo Odtujevanja in nezadostnim dostopom do otroka. Manjši kot je dostop do otroka, večja je stopnja odtujenosti. Trdi, da bi moralo biti odtujevanje prepoznano kot zločin. Danes ni. Na drugi strani pa bi moralo biti skupno skrbništvo določeno kot obvezno, pa ni. Zanimivo je, da isti ljudje ki nasprotujejo obveznemu skupnemu skrbništvu, negirajo obstoj odtujevanja. Problem je, ker je empirično težko dokazovati povezanost med odtujevanjem in skupnim skrbništvom. Podatki niso na voljo in tako raziskave niso mogoče. Zato si pomaga z logičnim razmišljanjem: konflikt staršev povzroči premoč nekega starša, ki vpliva na otroka. Ta otrok izrazi svojo željo na sodišču in na tej podlagi sodišče sprejme odločitev o dodelitvi otroka tistega starša, ki je vplival na otroka in tako dodatno poveča proces odtujevanja.

Ugotavlja, da skupno skrbništvo pomaga nevtralizirati odtujevanje, ni pa zadostno. Potrebna je tudi individualna psihološka obravnava odtujenega otroka in staršev. Dvomi tudi, da so družinska sodišča primeren prostor za odločitve glede družinskih konfliktov, saj lahko odločajo zgolj na podlagi zakonov. V primeru družinskih konfliktov pa gre za globlje probleme za katere sodišča enostavno niso usposobljena. Na koncu ugotavlja, da zaradi pomanjkanja podatkov ne more trditi, da je skupno skrbništvo edini pravi, najboljši način preprečevanja odtujevanja, lahko pa trdi, da je to dober način. Zato, ker neposredno izenači položaj staršev v odnosu do otroka, ter posredno prinaša sporočilo staršem, sodnikom, strokovnjakom, družbi...da sta oba starša enako pomembna za otroka. V kolikor se sodišče izogiba odločitvi o skupnem skrbništvu, prevzema odgovornost za odtujevanje. Zato je dolžnost družbe, da ozavešča sodišča o znanstvenih dognanjih, dolžnost sodišč pa je da se izobražuje in so odprti za nova znanja. Dolžnost stroke pa je, da dela v največjo korist otrok. Zelo pomembno je ugotoviti, zakaj nek otrok zavrača starša. Pomembno je tudi vpeljati možnost, da so tisti starši, ki čustveno zlorablajo otroke, jih odtujujejo tudi primerno sankcionirani. Sicer se proces odtujevanja ne bo prekinil.

Professor William Fabricius, PhD

William V. Fabricius is Associate Professor of Psychology and Affiliated Faculty in Law and Behavioral Science at Arizona State University.

Govoril je o povezavi med skupnim skrbništvom in med-partnerskim nasiljem. Pove, da čustvena negotovost otrok, ki jo doživlja v odnosu do staršev, vpliva na njegovo psihično in fizično zdravje, saj sproža izločanje stresnih hormonov, vpliva tudi na slabšanje imunskega sistema. Trije faktorji vplivajo na čustveno stabilnost: negotovost glede odnosa z mamo (ali ji je sploh do mene?), negotovost glede odnosa z očetom (ali mu je mar za svojega otroka). Tretji faktor je vpliv konfliktnega odnosa staršev med seboj in morebitne nasilnosti odnosa. Ali je slednje tudi povezano. Otroci se bojijo zase, za starša in da ga bodo zapustili. Raziskava glede povezanosti časa preživetega z očetom (po ločitvi) in čustveno nestabilnostjo je pokazala, da je ta majhna če očeta sploh ni bilo in če so bili stiki uravnoveženi. Če so očetje preživeli do 20% časa z otrokom, je bila čustvena nestabilnost odrasle osebe velika, največja pa pri 40%. To razlaga z dejstvom, da se je otrok bal, da veliko

izgubi, če pride do spremembe. Najboljši rezultat, čustvena stabilnost, je bil dosežen ob enakovrednem odnosu otroka z obema staršema (dva domova po ločitvi). Podoben vzorec so ugotovili tudi, ko v primeru, da so bili v času zveze očetje fizično nasilni do mame. V primeru nasilnosti matere nad očetom, je raziskava pokazala nekoliko večjo stopnjo zmedenosti/negotovosti otrok. Vsekakor pa najmanjšo stopnjo v primeru uravnoveženega stika z obema staršema. Uravnoveženo starševstvo ima preventivno funkcijo preprečuje čustveno nestabilnost. Dva domova povečujeta stopnjo sigurnosti, varnosti za otoka.

Ugotovil je da se je nasilje očeta nad mamo po ločitvi zmanjšalo. Nasilje mam nad očetom pa povečalo.

Iztok Ivančič, predsednik društva DOOR

V referatu je avtor predstavil problematiko dolgih, dragih in diskriminatornih razveznih postopkov v Sloveniji. Nakazal je, da je izvorni greh te problematike v neustrezni zakonodaji in sodno socialni praksi. Na ta problem je pred DOORom opozorila že Varuhinja človekovih pravic na strokovnem posvetu v organizaciji Vrhovnega sodišča RS leta 2008. Pisci novega Družinskega zakonika teh opozoril niso upoštevali. Posledica je, da se je stanje poteka in posledic ločitvenih postopkov po njegovi implementaciji bistveno poslabšalo. Na problem, ki je očitno v povezavi z zgornjim, opozarjao tudi sodniki, delavci v CSD in klinični psihologi. Le rešitve, ki jih slednji ponujajo, po mnenju DOOR, niso ustrezne.

Rešitev, ki jo ponuja DOOR, je nova ločitvena paradigma "Uravnoveženo starševstvo". Njeno bistvo je predstavljeno v šestih točkah:

1. Uvedba definicije Največje koristi otrok po ločitvi.
2. Prva rešitev sodišča ob ločitvi je: uravnoveženo starševstvo.
3. Sodišče starša lahko napoti na program izboljšave medstarševske komunikacije.
4. Dosledno kaznovanje lažnih ovadb nasilništva.
5. Otroci v razveznih postopkih ne sodelujejo.
6. Peživnino nadomesti skupna starševska blagajna

ABSTRACT in English

SHARED PARENTING IN SLOVENIJA

Iztok Ivančič presented the issue of long, expensive and discriminatory divorce proceedings in Slovenia. He pointed out that the original sin of this issue lies in inadequate legislation and judicial social practice. The Slovenian Ombudsman pointed out this problem before the DOOR at an expert conference organized by the Supreme Court of the Republic of Slovenia already in 2008. The authors of the new Family Code did not take these warnings into account. As a result, the situation and the consequences of separation proceedings have significantly deteriorated since its implementation. Judges, CSD staff and clinical psychologists also pointed out the problem, which is obviously related to the above. The solutions offered by them, according to the DOOR, are not appropriate.

The solution offered by DOOR is the new separation paradigm "Balanced Parenting". Its essence is presented in six points:

1. Introduction of the definition The greatest benefit to children after treatment.
2. The first court decision on divorce is: balanced parenting.
3. The court may refer the parent to a program to improve inter-parental communication.
4. Consistent punishment of false allegations of violence.
5. Children do not participate in divorce proceedings.
6. The alimony shall be replaced by the joint parent fund

SOSTARŠEVSTVO

URAVNOTEŽENO STARŠEVSTVO

SLIDE 1

Pisci Družinskega zakonika, ki je stopil v veljavo aprila 2019, so si zadali 3 cilje:

1. Izboljšati položaj otrok pred, med in po razvezi.
2. Hitrejše reševati zadeve na družinskem področju.
3. Okrepiti vlogo in s tem kadrovske in finančne položaja centrov za socialno delo.

Po dveh letih so razvezni postopki v Sloveniji še vedno dolgi, dragi in diskriminatorni. Samo na prvi stopnji pogosto trajajo preko 6 let.

Socialne delavke v nekaterih CSD-jih povejo, da ne morejo več, jokajo in doživljajo osebne stiske.

Novi Družinski zakonik ni izpolnil nobenega od treh ciljev, situacijo je v pomembnem delu še poslabšal.

DZ naj bi sicer razbremenil csd-je a je na drugi strani dodatno obremenil sodišča, ki so od njih prevzela pristojnosti o odvzemih otrok, rejništvi, posvojitvah in namestitvah mladoletnikov v zavode in s tem posledično podaljšal reševanje postopkov.

SLIDE 2

Razvezni sodno socialni postopki so že pred tem trajali preko 6 let! O tem problemu je leta 2008 spregovorila takratna Varuhinja človekovih pravic, dr. Zdenka Čebašek Travnik, in to ne kjerkoli, pač pa na strokovnem posvetu – Otrok pred sodiščem v organizaciji: Vrhovnega sodišče RS. Iz omenjenega referata izvemo, da dodelitev otroka v varstvo in vzgojo daje preveliko moč staršu, ki jo ima, da je potrebno zakonodajo urediti tako, da se starša lahko napoti na ustrezno strokovno pomoč, da je pogost pojav odtujitvenega sindroma (PAS), kot hude oblike psihičnega nasilja nad otrokom, da se od otroka pričakuje odločitev, kdaj in kako bo s katerim od staršev izvajal stike, ko se pred tem za očitno zelo zahtevno odločitev, kako urediti stike, nista znala dogovoriti starša in kasneje ne sprejeti odločitve sodišče.

V DOOR smo na te probleme pisce DZ opozorili že leta 2017 v času njegove priprave, a jih na MDDSZ...in enake možnosti, niso upoštevali.

SLIDE 3

Od implementacije Družinskega zakonika se je število izvršb otrok potrojilo! Prej v povprečju med 30 in 40 letno. V zadnjem letu 94! Potrojilo se je trganje otrok iz naročja starša! In prav vse razvezne sodbe se glasijo, da potekajo v največjo korist otrok (?).

Kot rešitev se je Vrhovno sodišče odločilo pripraviti protokol poteka izvršb...protokol puljenja otroških rok.

Tudi sodniki opozarjajo na povečan obseg dela sodišč z novim DZ.

Iz Zbornice kliničnih psihologov sporočajo, da je stanje na področju sodnega izvedenstva za klinično psihologijo v Sloveniji alarmantno. Primanjkuje sodnih izvedencev.

Ob tem, da Slovenski sodni izvedenci za psihologijo, sploh ne upoštevajo strokovnih standardov in uporabljajo znanstveno in etično sporne teste, kot je razkrila raziskava slovenskega strokovnjaka za preiskovalno psihologijo dr. Igorja Areha.

Več sodnih izvedencev, več sodnic, več Varnih hiš za žrtve nasilja, nov Protokol priporočenega ravnanja v primeru izvršb otrok...

SLIDE 4

...več, več, več...

Ocenjujemo, da to ni prava pot. Namesto zdravljenja posledic, potrebujemo odpravljanje vzrokov, ki pripeljejo do problema. Potrebujemo novo razvezno paradigmo, ki bo zmanjšala partnerske napetosti, travmatičnost, dolžino in strošek razvez, število izvršb.

SLIDE 5

Družinski zakonik nekaj 10-krat krat uporablja besedno zvezo korist otroka ali največja korist otroka. Privošči pa si spodrslijaj, da največje koristi otroka sploh ne definira. Za vsak ločitveni postopek posebej, za vsakega otroka posebej, jo ugotavlja. Več let ...včasih tudi do polnoletnosti! Imamo občutek, da se sodišča včasih prav izogibajo končni sodbi o varstvu in vzgoji ter stikih, saj se zavedajo, da bodo vsaj enemu od staršev naredili krivico, otroku pa škodo.

Družinski in drugi zakoniki nam ponujajo dovolj iztočnic, da ugotovimo, da gre sodno socialna praksa svojo pot. Stran od zakonov in daleč od nedefinirane največje koristi otrok.

SLIDE 6
Na primer:

6. člen DZ

(2) Starševska skrb pripada skupaj obema staršema.

Če bi se ta člen zares upošteval, se danes tu nebi srečali.

135. člen DZ

Starši imajo glavno in **enako** odgovornost za varstvo in vzgojo otroka ter njegov razvoj. Koristi otroka so njihova poglobljena skrb. Država jim nudi pomoč pri izvajanju njihove odgovornosti.

Razvezni postopki, ki smo jim priča v Sloveniji so zelo pogosto elegantno izogibanje tej zakonski obvezi države. Spretno jih izkoriščajo številni neetični udeleženci, ki poklicno sodelujejo v teh postopkih. Iskreno, ne verjamemo, da je to slučaj!

Lažna prijava nasilništva očetov, je preizkušen način preprečitve izvajanja

tretje alineje 138. člena Družinskega zakonika,

ki bi sicer lahko omogočila sodišču, da odloči tudi o skupnem starševstvu kot o priporočeni obliki varstva in vzgoje otrok.

A ta člen je v slovenski sodno socialni praksi popolnoma neuporaben. Ničesar ne določi!,... s čimer se ne bi strinjala tudi mati. Dovolj je njena lažna prijava nasilništva in člen postane brezpredmeten.

Ob tem je dodatno zaskrbljujoče, da se

283. člen Kazenskega zakonika,

ki predvideva dvoletno kazen za lažnega prijavitelja kaznivega dejanja, v primeru, da je to prijaviteljica, se v Sloveniji v praksi praktično ne uporablja.

Zelo pogosti so odvzemi mladoletnih oseb v smislu nespoštovanja sodb o stikih, ko jih ne izvajajo matere. To predstavlja kršitev

190. člena Kazenskega zakonika.

Neizrek kazni materi sodišče praviloma opraviči z razlago, »da kršitev ni bila zlonamerna.«

Kršiteljica je tako motivirana, da s kršitvami nadaljuje.

191. člen Kazenskega zakonika

Predvideva kazni za družinsko nasilje.

V DOOR obsojamo vse oblike nasilja: nad otroci, ženskami, moškimi. Fizičnega ali psihičnega. Slednje, v kolikor ga izvaja ženska, v Sloveniji praktično ni kaznovano.

Krši se celo Ustava RS, v treh členih:

14 = ki zagotavlja enake pravice ne glede na spol...

22 = da je vsakomur zagotovljeno enako varstvo njegovih pravic v postopku pred sodiščem in pred drugimi državnimi organi...

27 = Kdor je obdolžen kaznivega ravnanja, velja za nedolžnega, dokler njegova krivda ni ugotovljena s pravomočno sodbo.

Krši se **7. člen Evropske konvencije o uresničevanju otrokovih pravic**, ki govori o Dolžnosti hitrega ukrepanja.

Krši se tudi **Konvencija o otrokovih pravicah** z nespoštovanjem členov 21, 22 in 23 (v dodatku KOP), ki opozarjajo na to, da mora biti otrokova volja svobodna in ne predmet manipulacij, nasilništva ali drugih vplivanj. Sindrom PAS, ki je pogosta oblika čustvenega nasilja nad otroci v času razvez, pa vse to je. V tem kontekstu bi se moral smiselno uporabljati tudi **236. člen Zakona o kazenskem postopku**, ki predvideva t.i. »Priviligirano pričo«

In nenazadnje se krši tudi **Evropska konvencija o človekovih pravicah**. In sicer členi 6 (pravica do poštenega sojenja), člen 8 (Pravica do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja) in člen 14 (prepoved diskriminacije).

Slovenija je bila zaradi teh kršitev že velikokrat obsojena na ESČP.

SLIDE 7

Razvezni postopki, ki odločajo o varstvu in vzgoji otrok, stikov in prežिवninah so v Sloveniji kot rečeno; **dolgi, dragi in diskriminatorni**. Pogosto trajajo 6 in več let (samo na prvi stopnji). Strošek posameznega starša za odvetnika in izvedence praviloma presega 10.000 Eur - letno. Preko 90% otrok je v varstvo in vzgojo dodeljenih materam. Od tistih, ki si varstvo in vzgojo izborijo na sodiščih pa je očetov zgolj 1-2%.

Matere, katere z začasno odredbo praviloma dobijo otroke v varstvo in vzgojo, relativno enostavno izpolnijo pogoje za pridobitev brezplačne pravne pomoči: dohodek na družinskega člana ne sme presegati dvakratnika minimalnega dohodka (402 Eur)

SLIDE 8

Če otroku vzameš enega starša, očeta ali mamo - vseeno, ga obsodiš na invalidno otroštvo in življenje. Vzorci iz primarnih družin in neizprosna pravila epigenetike, poskrbita za še eno negativno spiralo ponavljanja ločitvenih vzorcev.

Finančna ločitvena spirala, ki jo v pomembnem delu financirajo ravno očetje, se prične vrteti in pri tem ji izdatno pomaga ravno državna birokracija in zakonodaja.

Prvi, ki participirajo v kroženju denarja so odvetniki, ki v skladu z zakonodajo in povsem legitimno, lahko podaljšujejo sodne postopke. Nestrokovni sodni izvedenci ob tem dobro zaslužijo s prodajo zastarelih in neverificiranih testov. Dlje kot traja, bolje je. Neredko se zgodi, da oče ne more več plačevati visokih sodnih stroškov in ne visokih preživnin. Znani so primeri, ko so preživnine višje celo od prihodkov očetov. »Ste zdrav moški, si boste pač našel še eno službo...!« je pogost napotek sodnice.

Mnogi očetje prenehajo svoj boj za otroke, ker jim zmanjka denarja, jim opeša zdravje ali zaradi polnoletnosti otrok izgubijo pravni interes. Komu je v interesu izčrpljujoč boj staršev za nekaj, kar sploh ni deljivo?

Internet je ob tem poln statističnih podatkov o tem, kako otroci ločenih staršev prednjačijo v: čustveni nestabilnosti, samomorih, terapevtski obravnavi, delikvenci, nizki samopodobi, ...in tudi sami, ko odrastejo, pogosto postanejo ločeni starši. Spirala...

SLIDE 9.

Dr. Jasna Podreka, ki je leta 2017 za MDDSZ pripravila Poročilo o izvedbi analize o zaupanju otrok v varstvo in vzgojo ob razvezah, stikov z otroki ter o ekonomskem položaju žensk in otrok po razvezi, je ugotovila, da csd-ji v svojih strokovnih mnenjih, ki jih kot priporočilo komu naj sodišče zaupa otroke v vzgojo in varstvo, pogosto zapišejo, da naj se otroci zaupajo materi. Pa čeprav ta svojemu partnerju sploh ne priznava starševske vloge, kar zelo verjetno pomeni, da mu bo preprečevala stike.

Raziskovalka Tjaša Žakelj pa je ugotovila, da »so sklepi, ko otroke dobi v varstvo in vzgojo mati, zelo enostavni in oče dobi otroka v varstvo in vzgojo le z odsotnostjo skrbi s strani matere.«

Tudi Komisija za preprečevanje korupcije je v Načelnem mnenju 164 ugotovila, da je problem neenake obravnave razvez usidran v širšo sodno socialno prakso. Prične se z nestrokovnim, pristranskim, celo diskriminatornim delom v csd in nadaljuje na družinskih oddelkih sodišč. Za opisano ravnanje sodno socialnega sistema so zapisali, da izpolnjuje zakonske znake navedene v definiciji korupcije po 3. alineji 2. člena Zakona o Preprečevanju Korupcije.

Za nameček, se nepravdni postopki, za razliko od ostalih, lahko znova in znova odpirajo. Vse do izgube pravnega interesa. Polnoletnosti otroka, torej. Rešitev, ki to ni!

Ali je pravni sistem, ki omogoča uporabo sicer legitimnih pravnih sredstev na škodo zdravja mladoletnih otrok, etičen? Problem je sistemski in strukturalen: prisoten je na vseh oddelkih družinskih sodišč in prepleten skozi več zakonikov.

Sedanja ločitvena zakonodaja in sodno socialni postopki torej dovoljuje, da mnogi služijo z metanjem mladoletnih otrok v prepad odraščanja brez ustreznega kontakta z enim od staršev.

DOOR zato predlaga, da se Družinski zakonik nadgradi z novo ločitveno paradigmo – Sostarševstvom, ki te probleme odpravlja.

SOSTARŠEVSTVO – URAVNOTEŽENO STARŠEVSTVO

VSEBUJE 6 ELEMENTOV:

- 1. V Družinski zakonik uvaja definicijo »Največje koristi otrok, ki je – usklajena glede na mnenje psihologov, razvojnih psihologov, zdravnikov, antropologov, sociologov,...: uravnotežen stik otrok z obema staršema tudi po razvezi».** Skrajno neresno se nam zdi o varstvu in stikih na sodiščih spraševati mladoletne otroke; po tem, ko se o tem nista mogla niti s pomočjo odvetnikov dogovoriti starša, uskladiti izvedenci in odločiti sodnica. Če otroka ne sprašujemo ali bi hodil v šolo, ali bi na kolesu nosil čelado,... ga ne bomo niti tega ali bi odraščal z obema staršema. O tem smo se zedinili odrasli starši in strokovnjaki.
- 2. V primeru razveze sta oba starša še naprej dolžna skrbeti za skupne otroke – uravnoteženo;** a priori sodna odločitev, ker je to v največjo korist otroka. Četudi je eden od staršev proti. Vzgoja otrok ni zgolj pravica, je tudi

dolžnost starša. Če kateri od staršev ne razume potrebe svojega otroka tudi po drugem staršu, se njemu s sodno odločbo lahko zmanjšuje njegov čas preživet z otrokom. Danes je ravno obratno. Na drugi strani pa naj se mu povečuje denarni prispevek v skupno starševsko blagajno. Ta ukrep deluje tudi kot **varovalka**. Ob sedanji ureditvi ima starš, ki mu otroci niso zaupani v vzgojo in varstvo, težave celo – pri komunikaciji z otrokovim osebnim zdravnikom, – pri obisku govorilnih ur, – pri spremljavi otroka na pristočasnih aktivnostih ipd. V tridesetih letih pristojno ministrstvo ni bilo sposobno napisati niti protokola, ki bi te težave, praviloma so to težave očetov, odpravilo.

3. Sodišče ima zakonsko možnost, da starša napoti na obvezni program izboljšave medstarševske komunikacije. Sodne dvorane so najmanj primeren prostor za razreševanje partnerskih težav. Praviloma je zanje nujno strokovno, terapevtsko razreševanje nepredelanih vzorcev iz primarnih družin. Ti so praviloma globoki, dolgotrajni in težko v celoti rešljivi. Z mediacijo, ki jo predvideva Družinski zakonik v 13. členu, se tega ne da reševati. Opozorjamo tudi, da morajo terapevti med izvajanjem programov imeti možnost sodelovanja s sodišči.

4. Sodišča morajo dosledno preganjati lažne ovadbe vseh oblik nasilništva, ter kršitve sodb o stikih. In jih sankcionirati.

Preko lažnih ovadb ter s kršenjem sodb o stikih se starš, v Sloveniji so to praviloma matere, z lahkoto izogiba največji koristi otrok.

Posledica prijave nasilništva pogosto vodi v izdajo začasne odredbe prepovedi stika očeta z otrokom. Prepoved (ali omejitev) pogosto postane relativno trajna. Razumemo in podpiramo zakonsko možnost, da se na ta način ščiti morebitna žrtev a ugotavljanje resničnosti prijave mora biti absolutno prioriteto in hitro! In lažna prijava sankcionirana, kar bo **varovalka**, da se lažne prijave prenehajo.

5. Otroci v razveznih postopkih ne sodelujejo. Za njih je vsako pojavljanje na sodiščih, policiji, žal tudi na csd, travmatično. Njihovo izjavljanje o tem pri kateremu staršu bi bili raje (katerega starša imajo raje), je pogosto odvisno od dnevne situacije odnosa s staršem. Je tudi podlaga za kasnejše hude občutke krivde. Praviloma so tudi žrtve odtujitvenega sindroma (PAS). Otroci so na slovenskih sodiščih sicer pogosto, nekateri celo deset in večkrat, sogovorniki sodnic, policije, delavcev na csd. Za njih je to izredno travmatična izkušnja, pa čeprav je opravljena v »otroku prijazni sobi« napolnjeni s plišastimi igračkami in podobami Disneyjevih junakov na stenah.

6. Preživnino nadomesti skupna starševska blagajna.

V skupno starševsko blagajno v enakih deležih prispevata oba starša. Finančne potrebe otrok se lahko določijo za vsako starost posebej, lahko upoštevajo tudi standard staršev, in predstavljajo obvezni minimum, ki ga posamezni starš mora prispevati (podobno t.i. nemškimi/düsseldorfskim tabelam). Iz dosedanje sodne prakse je razvidno, da se danes preživnina pogosto uporablja za izsiljevanje,

kazen (preživninskega zavezanca),...in dodatno podaljšuje in še draži sodne postopke. Predstavlja tudi problem diskriminacije in finančnih anomalij (na primer: zmanjšuje posojilno sposobnost preživninskega zavezanca).

»Največja korist otrok po ločitvi so uravnoteženi stiki z obema staršema«...

Tako nadgrajeni Družinski zakonik mora skrajšati razvezni postopek na največ 9 mesecev!

Od MDDSZ... in enake možnosti, pričakujemo, da nemudoma prične s postopki za nadgradnjo Družinskega zakonika s Sostarševstvom. Pri tem jim ponujamo roko za sodelovanje. Vsem tistim poklicnim udeležencem, ki so do sedaj z neetičnim početjem podaljševali razvezne postopke, pa se na tem mestu iskreno opravičujemo zaradi izgube neetično zasluženega denarja v primeru implementacije Sostarševstva, ... ker je to v največjo korist otrok!

PRILOGA II

PROGRAM

TIME	SUBJECT
09:00 - 09:10	OPENING Iztok Ivančič, President DOOR
09:10 – 09:30	Dušan Mikuž, Director at Family Affairs Directorate, Family Law
09:30 – 10:30	FIRST PANEL 1/2
09:30 – 09:50 09:50 – 10:10 10:10 – 10:30	Andrej Mertelj Oliver Čanič Dejan Pavlovič
10:30 – 10:40	COFEE BREAK
10:40 – 11:40	FIRST PANEL 2/2
10:40 – 11:00 11:00 – 11:20 11:20 – 11:40	Edin Sarač Naum Ribaroski Iztok Ivančič
11:40 – 11:50	DISCUSSION
11:50 – 12:20	LUNCH BREAK
12:20 – 13:20	SECOND PANEL
12:20 – 12:40	Matej Zaplotnik, Parential Alienation, Slovenia. „Največja korist otroka izgubljena v vrtincu sodnega sistema“
12:40 – 13:00	Milan Hosta, PhD Family Lab, Slovenia. "Beware of toxic atmosphere, don't forget to take care of your health!"
13:00 – 13:20	

	Izidor Gašperlin, Family Therapist, Slovenia. „Pomen enakopravnega starševstva za zdrav razvoj otroka“
13:20 – 13:35	DISCUSSION
13:35 – 13:50	COFEE BRAKE
13:50 – 14:50	THIRD PANEL
13:50 – 14:10	Dr. Gordana Buljan Flander, PhD, Polyclinic for Child protection, Croatia. „Emocionalno zanemarivanje i zlostavljanje djece u razvodu roditelja: Prepoznavanje, diferenciranje i reagiranje“
14:10 – 14:30	Jurgen Rudolph, Judge, Germany. „Consensus Model“
14:30 – 14:50	Marie-France Carlier, Judge, Belgum. „The decisive role of the family judge for maintaining parent-child ties after separation“
14:50 – 15:05	DISCUSSION
15:05 – 15:20	COFEE BREAK
15:20 – 16:20	FOURTH PANEL
15:20 – 15:40	Dr. Vittorio Vezzetti, PhD, Italy. „Family ties and children-adults health“
15:40 – 16:00	Dr. Jorge Guerra González, PhD, Germany. „Shared parenting: a golden way to prevent parental alienation?“
16:00 – 16:20	William Fabricius, PhD, USA. „Shared parenting and parent violence“
16:20 – 16:35	DISCUSSION
16:35 – 16:50	CONCLUSION

17:00

PRESS CONFERENCE

The conference was facilitated by donors:

Datalab Tehnologije d.d. and Datalab SI